

УДК 368

DOI:10.36919/2312-7872.1.2024.132

Є. В. Стеценко

аспірант

Кафедра економіки, фінансів та обліку

ПЗНВ «Європейський університет»

Будьвар Академіка Вернадського 16-В, Київ 03115

email: yestetsenko@e-u.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-0219-1515>

СТРАХУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІД РИЗИКІВ ТЕРОРИЗМУ НА ПРИКЛАДІ ІЗРАЇЛЯ ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Анотація. Ця наукова стаття присвячена аналізу системи страхування ризиків тероризму в Ізраїлі та можливості адаптації цього досвіду для України. Автор здійснює комплексне дослідження ізраїльської системи страхування від терористичних ризиків, враховуючи її історичний розвиток, сучасні виклики та механізми ефективного реагування. Розглядаються особливості створення цієї системи, її еволюція відповідно до змінюючихся умов та реакція на сучасні загрози. Ізраїльський досвід страхування ризиків тероризму є унікальним через специфічний історичний та геополітичний контекст, у якому ця країна функціонує.

Автор робить висновки про уроки, які можуть бути корисними для України та інших країн, що стикаються з подібними викликами. Зокрема, розглядаються можливі шляхи адаптації ізраїльських практик до українських реалій, з метою забезпечення ефективного страхового покриття для захисту економічної діяльності від ризиків тероризму. Враховуючи зростання частоти та тяжкості терористичних актів у світі, а також їхній вплив на економічну стабільність, страхування терористичних ризиків стає все більш актуальним.

Страхування терористичних ризиків є важливою складовою загальної системи національної безпеки, оскільки дозволяє зменшити фінансові втрати та забезпечити стабільність в умовах невизначеності. Ізраїльський підхід, який включає обов'язкове страхування та державну підтримку, демонструє ефективність у забезпеченні фінансової стабільності та швидкому відновленні після терористичних актів. Такі заходи можуть бути корисними для України, яка стикається з подібними загрозами, і можуть допомогти у побудові стійкої системи страхування терористичних ризиків.

Досвід Ізраїлю у страхуванні терористичних ризиків може служити важливою моделлю для інших країн, зокрема для України. Державна підтримка, обов'язкове страхування та ефективні механізми розподілу ризиків можуть забезпечити необхідний захист економічної діяльності та сприяти стабільності в умовах терористичних загроз.

Ключові слова: Ізраїль, конфлікт, ризики, страхування, тероризм, Україна.

Постановка проблеми. У світі, який стає все більш непередбачуваним, зростає частота і тяжкість терористичних актів. Зростання тероризму не лише призводить до людських жертв і масштабного руйнування майна, але й спричиняє значну економічну нестабільність. Тероризм більше не є проблемою окремих осіб чи громад; він перетворився на національну та міжнародну проблему, яка вимагає ефективної стратегії управління ризиками. Така ситуація підкреслює важливість страхування терористичних ризиків — відносно нішевого сектору страхової індустрії, який набуває все більшої актуальності.

Страхування — це процес, за яким сторона (страхувальник) переносить фінансовий ризик на іншу сторону (страховика) в обмін на плату (премію). У випадку страхового події, страховик компенсує збитки страхувальнику відповідно до умов укладеного страхового договору.

Говорушко Т.А. вважає [1, с. 13], що «страхова послуга — це продукт праці страхової компанії, що задовольняє потребу страхувальника у безпеці в обмін на грошовий еквівалент у формі грошової премії». Також її можна визначити як «фінансову послугу у вигляді продажу юридично оформлених зобов'язань з надання страхового захисту, яку пропонують на ринку страховики потенційним страхувальникам» [1, с. 14].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про страхування» [9]:

«страхування — правовідносини щодо захисту страхових інтересів фізичних та юридичних осіб (страховий захист) при страхуванні ризиків, пов'язаних з життям, здоров'ям, працездатністю

та пенсійним забезпеченням, з володінням, користуванням і розпорядженням майном, з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі, у разі настання страхових випадків, визначених договором страхування, за рахунок коштів фондів, що формуються шляхом сплати страхувальниками страхових премій (платежів, внесків), доходів від розміщення коштів таких фондів та інших доходів страховика, отриманих згідно із законодавством;

страхова послуга — вид фінансової послуги, що надається страховиком для забезпечення потреби потенційного страхувальника у страховому захисті на підставі договору страхування;

страхова премія (страховий платіж, страховий внесок) — плата у грошовій формі за страхування, яку страхувальник зобов'язаний сплатити страховику згідно з договором страхування;

страхова сума — грошова сума, в межах якої страховик відповідно до умов договору страхування та/або законодавства зобов'язаний провести страхову виплату в разі настання страхового випадку;»

Таким чином, страхування надає захист від негативних фінансових наслідків різних ризиків, включаючи аварії, хвороби, катастрофи, втрату майна, війну, тероризм та інші події. Головна мета страхування — зменшити фінансові втрати та забезпечити спокійний та стабільний фінансовий стан страхувальника в разі нещасних випадків.

Страхові ризики — це можливі негативні події або обставини, які можуть призвести до збитків для страхувальника та стають об'єктом страхування. Ось деякі типові види страхових ризиків:

Аварії та пошкодження майна: Включає у себе збитки від пожеж, повеней, землетрусів, автомобільних аварій, крадіжок тощо.

Медичні ризики: Охоплює ризики, пов'язані з хворобами, травмами, хірургічними втручаннями, госпіталізацією та іншими медичними подіями.

Відповідальність перед третіми особами: Захищає від відшкодування шкоди або збитків, які можуть бути заподіяні третім особам через дії страхувальника.

Ризики пов'язані зі страхуванням життя: Стосується смерті, інвалідності, хвороб та інших подій, пов'язаних з життям та здоров'ям людини.

Фінансові ризики: Включають у себе ризики валютних коливань, ризики вкладень, кредитний ризик тощо.

Бізнес-ризики: Охоплює ризики, пов'язані з діяльністю підприємства, такі як збитки від перерв у виробництві тощо.

Страхові військові ризики включають можливість воєнних конфліктів, військових дій, агресії проти країни чи союзників, а також військових операцій. Це може охоплювати відкриті воєнні дії, окупацію, блокаду, обстріли та інші воєнні події, які можуть призвести до фінансових втрат, збитків майна, травм або смерті.

Страхові ризики тероризму включають можливість терористичних актів, таких як вибухи, напади, викрадення заручників, хімічні або біологічні атаки, саботаж тощо. Ці події можуть призвести до фінансових втрат, шкоди майну, травм або смерті, і страхування тероризму може надати компенсацію за такі збитки та витрати.

Також існує багато інших страхових ризиків.

Мета статті. Метою цієї статті є всебічний аналіз страхування терористичних ризиків в Ізраїлі — країні, яка вже тривалий час стикається з такими загрозами. Ми розглянемо структуру цієї унікальної системи страхування та її значення для ізраїльського суспільства. На основі цього аналізу ми екстраполюємо уроки, які потенційно можуть бути застосовані в інших зонах конфліктів, з особливим акцентом на Україну.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ізраїльсько-палестинський конфлікт триває вже дуже давно й тягнеться ще з 1947-го.

Як відомо з відкритих джерел, перша війна за незалежність Ізраїлю почалася у 1947-му і тривала до 1949 року.

29 листопада 1947 Генеральна асамблея ООН ухвалила Резолюцію №181, яка передбачала утворення на території Палестини двох держав: арабської та ізраїльської. Загалом єврейське населення вітало цей план, але араби його відкинули.

14 травня 1948 Єврейська Національна рада проголосила створення держави Ізраїль, а в ніч проти 15 травня 1948-го єгипетські літаки почали бомбардувати Тель-Авів. В результаті цього армії п'яти арабських держав почали воєнні дії проти євреїв.

Війна завершилася в лютому-липні 1949 року. 24 лютого Ізраїль уклав угоди про перемир'я з Єгиптом, 3 квітня — з Йорданією, 20 липня — із Сирією. Угоди мали тимчасовий характер і остаточно не врегулювали територіальні питання.

У 1967 році, упродовж Шестиденної війни з Єгиптом, Сирією, Йорданією, Іраком та Алжиром, Ізраїль зайняв історичні території Юдею, Самарію (Західний берег річки Йордан) і сектор Гази, які були населені здебільшого арабами.

З 1972-го до 1982 року палестинські радикальні організації здійснили серію атак на ізраїльтян по всьому світу.

Найжахливішою подією став теракт на Літній олімпіаді 1972 року в Мюнхені, внаслідок якого всі заручники були вбиті.

9 листопада 1977 року президент Єгипту Анвар Садат зробив заяву, про готовність зустрітися з ізраїльськими керівниками задля досягнення миру на Близькому Сході.

19–21 листопада того ж року Садат відвідав Єрусалим, у грудні 1977-го відбулася серія зустрічей представників Єгипту, Ізраїлю та США. І хоча більшість країн підтримувала єгипетського президента, радикали були проти, тож зрештою врегулювання конфлікту не відбулося.

У 1987-му відбулося перше повстання палестинських арабів. Їхньою метою була «боротьба проти ізраїльської окупації» та повернення територій, взятих під контроль під час Шестиденної війни у 1967 році. Протистояння тривало чотири роки, до 1991-го, хоча в деяких джерелах повідомляють, що цей конфлікт закінчився у 1993 році підписанням Угоди в Осло між Ізраїлем та Організацією визволення Палестини.

У 1994 році була створена Палестинська національна адміністрація, якій підпорядковувалися сектор Гази та частина територій Західного берега річки Йордан.

2000-й вважається початком Інтифади Аль-Акси. Під час боїв та сутичок другої інтифади було вбито 1450 палестинців і 525 ізраїльтян. До них належали бойовики та цивільні люди, терористи-смертники та їхні жертви, палестинські колаборанти, яких палестинські бойовики запідозрили у співпраці з Ізраїлем. Попри те, що загиблих ізраїльтян утричі менше, число цивільних жертв серед них становить 40% від загальної кількості.

У 2005 Ізраїль відділився від Палестинської національної адміністрації (ПНА). 22 серпня того ж року всі жителі єврейських поселень покинули сектор Гази.

12 вересня 2005 року Газу покинув останній ізраїльський солдат. Одностороннє розмежування завершилося 23 вересня 2005 року ліквідацією воєнного табору Дотан, поблизу Джаніна.

В результаті, із сектора Газа виведено 21 єврейське поселення, а з Самарії — 4.

Із 2008-го до 2009 року в секторі Гази тривала операція під назвою Литий свинець, яка стала закінченням так званого перемир'я між Ізраїлем і палестинськими угрупованнями.

3 січня 2009 р. ізраїльська армія розпочала наземне вторгнення в сектор Гази з метою знищення військових угруповань, які вели обстріл Ізраїлю. Бомбардування і наземна операція у секторі призвели до значних жертв серед мирного населення і отримали назву в арабських ЗМІ як Різанина в Газі.

У травні 2021 року відбулося збройне загострення довготривалого ізраїльсько-палестинського конфлікту. Воно стало найзапеклішим з 2014 року. Тоді внаслідок ракетних обстрілів і авіаударів загинуло щонайменше 300 людей, серед яких — 12 дітей.

У зв'язку зі збільшенням частоти терористичних актів, Ізраїль відчув потребу в надійній системі для врегулювання фінансових наслідків терористичних інцидентів, політичного насильства та воєнних дій. У відповідь на це уряд Ізраїлю у 2002 році заснував державну програму, що підтримується державою. Ця програма стала початком формування ізраїльської системи страхування від терористичних ризиків. Ця новаторська система страхування заслуговує на увагу, оскільки вона пропонує покриття збитків, спричинених терористичними актами — сферою, яка зазвичай виключається зі стандартних страхових полісів через її високий ризик і непередбачуваність.

Війна завдає значних руйнувань, але міжнародна співпраця може допомогти захистити країну від важких наслідків, надаючи фінансову допомогу на реконструкцію та розвиток.

Війна призводить до знищення інфраструктури, порушує торгові та фінансові системи, руйнує економіку країни, переміщує велику кількість людей, всі ці фактори матимуть глибокий і тривалий вплив на економіку України. Для відновлення країни можуть знадобитися роки.

Більшість страхових полісів виключають збитки завдані війною, оскільки вони потенційно занадто великі, щоб їх застрахувати.

Сучасне страхування політичних ризиків, які можуть включати і воєнні ризики, почало формуватися після Другої світової війни для сприяння інвестиціям за планом Маршалла.

Наприклад, в середині ХХ століття в Ізраїлі була запроваджена програма страхування від ризиків тероризму, яка і до сьогодні є важливим інструментом.

Відшкодування збитків розподіляється між державою та страховою галуззю. Для реалізації цієї програми був створений національний фонд компенсації збитків від війни, який компенсує прямі та непрямі збитки, а також відшкодовує втрати за межами Ізраїлю (наприклад, від авіаційних та морських інцидентів) та компенсує непрямі збитки.

Відповідно до джерела [8] структура програми виглядає наступним чином:

- Необмежене покриття прямої шкоди майну (окрім домашнього вмісту);
- Покриття 20 000 євро за пряму шкоду домашнього вмісту (за винятком ювелірних виробів, предметів мистецтва та антикваріату);
- Можливість придбання додаткового покриття вартістю 0,3% від вартості нерухомості (до 140 000 євро);
- Страхове покриття не обмежується для зареєстрованих підприємств і включає покриття непрямих збитків (включаючи покриття переривання діяльності)

Компенсація виплачується державою завдяки відсотку від податку на покупку, що щорічно надходить в фонд (у 2013 році ставка була зафіксована на рівні 15%), а також страховою галуззю. Програма постійно змінюється та розвивається, наприклад, у 2020 році були випущені нові правила, що адаптуються до збитків, заподіяних туризму та сільському господарству через «терором повітряних куль», що викликає пожежі на полях.

Приклади страхових подій у недалекому минулому Ізраїлю

«Друга ліванська війна» (2006):

Під час війни сотні працівників були мобілізовані для відновлення економіки північного Ізраїлю. Нерідко працівники податкової інспекції першими діставалися до місць падіння ракет, під обстрілами, щоб забезпечити негайну оцінку та компенсація тим підприємствам та мешканцям, чиє майно та/або будинки були пошкоджені. Після закінчення війни, щоб полегшити виплати та допомогти в компенсації, створено сім центрів із співробітниками податкової служби та волонтери. Загальна сума компенсації склала 182 029 збитків на суму 3 241 мільйонів шекелів.

Таблиця 1

Всього	Непрямі збитки в сільському господарстві	Непрямі збитки в туризмі	Компенсація ЗП	Прямі збитки	Інші втрати
3 241	198	197	1 692	351	803

В табл. 1 наведені збитки під час Другої ліванської війни розбиті за категоріями відповідно до інформації з джерела [2].

Компенсація за ракетний удар по Ізраїлю в листопаді 2012 року:

У результаті 1500 ракетних ударів по цивільних районах було подано 2500 позовів про компенсацію орієнтовною вартістю 20 мільйонів євро за прямі збитки та 100 мільйонів євро за непрямі збитки.

Компенсація була надана громадам, які перебували в межах 40 км від кордону з сектором Газа.

Розмір збитків, які стали наслідком війни в Україні, є предметом різних оцінок, проте він продовжує зростати з кожним наступним днем. Лише прямі збитки завдані інфраструктурі станом на січень 2024 року Kyiv School of Economics оцінило в 155 млрд. доларів [3].

У зв'язку з військовими діями, що почалися на території Ізраїлю в жовтні 2023 року, відбудеться чергова компенсація за збитки пов'язані з тероризмом/військовими ризиками. За оцінками найбільшого банку Ізраїлю Bank Hapoalim, додаткові витрати Уряду на підтримку економіки під час війни сягнуть 7–8 млрд дол. (1,5% ВВП). В кінці жовтні 2023 року Уряд Ізраїлю оприлюднив проєкт закону про виплати компенсацій бізнесу за втрату доходів через війну. Законопроект передбачає виплати компенсацій від 3 тис. дол. самозайнятим до 300 тис. дол. середньому бізнесу. Розмір виплат залежатиме від розміру бізнесу, ступеня понесених збитків та інших факторів [6].

Ізраїльська програма страхування діє на обов'язковій основі. Це унікальний підхід, який гарантує, що всі поліси страхування майна юридично зобов'язані включати покриття від

тероризму. Цей мандат є гарантією того, що жоден громадянин чи бізнес не залишиться незахищеним перед обличчям терористичних інцидентів. Крім того, він дозволяє розподілити ризик на більший пул — стратегія, яка дозволяє страховикам надавати таке покриття без шкоди для їхньої фінансової стабільності.

Роль уряду в цій системі є багатогранною. Він не лише відповідає за реалізацію політики, але й виступає в ролі системи фінансової безпеки. Держава виступає в ролі перестраховика, покриваючи збитки, які перевищують можливості приватного страхового ринку. Ця роль демонструє унікальне державно-приватне партнерство, яке забезпечує фінансову стабільність навіть у часи значних загроз.

Висновки. Ізраїльська модель пропонує безцінні уроки для інших конфліктних зон. Перший і найважливіший урок — це необхідність державного втручання. З огляду на високий ризик і непередбачуваність, пов'язані з тероризмом, багато приватних страховиків не поспішають пропонувати страхування від терористичних ризиків. Однак участь держави, як показує ізраїльська модель, може гарантувати, що таке страхування буде і доступним, і недорогим. Держава досягає цього, беручи на себе роль перестраховика, беручи на себе ризик, який не може взяти на себе приватний страховий ринок.

Інший урок, не менш важливий, полягає в необхідності обов'язкового страхування. Обов'язковість страхування від терористичних ризиків гарантує, що всі громадяни, незалежно від їхнього соціально-економічного статусу, будуть захищені. Таке широке покриття допомагає у відновленні після терористичних атак, надаючи фінансову допомогу постраждалим, тим самим прискорюючи процес відбудови та відновлення. Це також допомагає мінімізувати довгостроковий вплив таких інцидентів на окремих осіб і громади.

Україна, країна, яка наразі має справу з війною і тому може багато чому навчитися з ізраїльської моделі. Країна могла б отримати значну користь від подібної програми обов'язкового страхування від терористичних ризиків за підтримки уряду. Ця програма забезпечила б покриття для громадян і бізнесу в зонах підвищеного ризику, допомагаючи полегшити фінансовий тягар конфлікту, що триває.

Крім того, така програма сприяла б підвищенню стійкості української економіки перед обличчям несприятливих обставин. Вона забезпечить фінансову стабільність, дасть змогу підприємствам відновитися після терористичних актів і дозволить економіці швидше оговтатися від них. Це могло б допомогти Україні пройти через конфлікт, не страждаючи від довгострокової економічної нестабільності.

Насамкінець, підхід Ізраїлю до страхування терористичних ризиків є життєздатною моделлю для інших країн, які борються з подібними загрозами. Схеми обов'язкового страхування, що підтримуються урядом, можуть забезпечити фінансовий захист громадян і бізнесу перед обличчям терористичних актів. Ці схеми розподіляють ризик на більш широкий пул, роблячи його керованим для страховиків, і забезпечують фінансову стабільність після терористичних інцидентів.

Тероризм — це постійна загроза для Ізраїлю, яка протягом багатьох років негативно впливає на життя людей та економіку країни. У відповідь на цю загрозу ізраїльський ринок страхування ризиків тероризму розвинувся в один з найдосконаліших у світі. Цей аналіз досліджує цю систему страхування, виокремлюючи ключові особливості, уроки для зон конфлікту та України.

Система страхування ризиків тероризму в Ізраїлі може слугувати зразком для інших зон конфлікту, включаючи Україну. Важлива роль держави, співпраця публічного та приватного секторів, адаптація до мінливих ризиків та підвищення обізнаності — це ключові фактори успішної системи.

Таблиця 2

Ключові особливості системи страхування ризиків тероризму в Ізраїлі

Характеристика	Опис
Історія	Існує з середини XX ст., еволюціонувала у відповідь на терористичні атаки
Участь держави	Держава активно приймає участь у страхуванні
Структура	Дворівнева система: пул тероризму та приватні страховики
Пул тероризму	Гарантує покриття збитків від тероризму
Приватні страховики	Пропонують додаткове покриття
Премії	Залежать від рівня ризику та типу покриття
Виплати	Швидкі та ефективні

Таблиця 3

Уроки для зон конфлікту

Урок	Опис
Важливість державної підтримки	Держава може стимулювати розвиток страхування військових ризиків забезпечуючи впевненість інвесторів і тим самим стимулювати розвиток економіки
Співпраця публічного та приватного секторів	Ефективна система страхування, коли держава бере на себе великі ризики і допомагає приватному сектору розвивати страхування
Адаптація до мінливих ризиків	Система повинна змінюватися відповідно до сучасних викликів
Підвищення обізнаності	Інформування населення про шляхи мінімізації ризиків

Таблиця 4

Уроки для України

Урок	Опис
Співпраця з урядом та військовими організаціями	Україні варто взяти на озброєння практику співпраці з урядовими та військовими організаціями при розробці та впровадженні програм страхування військових ризиків. Це дозволить забезпечити оптимальні умови для захисту населення та бізнесу від можливих наслідків конфліктів та терористичних загроз
Створення пулу тероризму	Це може допомогти зменшити ризики для окремого страховика, впровадити можливість кращого збору та аналізу даних
Розробка спеціалізованих страхових продуктів	Ізраїль має розвинену систему страхування військових та терористичних ризиків, включаючи страхування життя, майна, а також страхування підприємств та установ від терористичних актів. Україні можна вивчити ці продукти та адаптувати їх до власних потреб та особливостей
Створення ефективної системи ризик-менеджменту	Ізраїль активно використовує різноманітні методи та інструменти для оцінки, управління та зменшення військових та терористичних ризиків. Україні слід вивчити ці методи та впровадити їх для забезпечення ефективного ризик-менеджменту в країні

Покриття воєнних ризиків обмежене переважно тільки сферою міжнародних перевезень. Ринок авіаційного страхування відносно малий у порівнянні з багатьма іншими класами страхування.

За наявними оцінками, близько 90% ринку воєнних ризиків для морської та авіаційної техніки застраховано на ринку Лондона.

Страхування з низьким ризиком в мирний час може коштувати менше 1% від ліміту страхування, а при більш високих ризиках в умовах війни може коштувати понад 25% від ліміту страхування [4].

Безпеківі ризики залишатимуться навіть після завершення війни, тому для залучення іноземних інвесторів знадобляться страхові схеми та/або гарантії. Можливості приватних та державних страхових ринків України щодо перестрахування ризиків є обмеженими і не можуть задовольнити попит.

Вартість страховки проектів в авіаційній галузі має становити 1–1,5%, оскільки ця галузь функціонує у висококонкурентному середовищі, а рентабельність авіакомпаній зазвичай не перевищує 3–5%. За відсутності механізмів страхування, швидке відновлення авіаперевезень та майбутнє відбудови авіаційної інфраструктури неможливі.

Страхування ризиків знищення або пошкодження інвестиційних проектів та інфраструктури має бути частиною загальнонаціональної програми відбудови країни. Україна вже розпочала перемовини з низкою міжнародних фінансових структур, які мають досвід та механізми страхування військових ризиків, зокрема з Агентством із гарантування інвестицій (MIGA), DFC та іншими міжнародними установами, що включають двосторонні угоди між країнами та інвесторами. MIGA забезпечує страхування капіталу до 90% [5]. Міжнародна фінансова корпорація розвитку США (DFC) — це федеральна урядова установа США, яка інвестує в проекти розвитку в країнах з низьким та середнім рівнем доходу. Страхування політичних ризиків DFC покриває до 1 млрд доларів США [7]. Вони є найбільшими провайдерами страхування політичних та воєнних ризиків у країнах, де приватні перестраховальники не наважуються працювати. Україні конче необхідно розгорнути механізми страхування інфраструктурних проектів як під час війни, так і в післявоєнний період, такі як страхування політичних ризиків забезпечує захист інвесторів від ризику політичної чи воєнної нестабільності в країні.

Є два типи такого страхування.

Перший варіант передбачає страхування іноземних інвестицій, які здійснюються іноземними інвесторами в об'єкти, розташовані на території іншої держави (держави-отримувача інвестицій). Для інвесторів важливо мати страховий захист від ризиків, пов'язаних зі зміною політичного устрою: націоналізація, реквізиція, зміна законодавства, військові дії, громадянські заворушення, соціальні заворушення та інші фактори, які можуть завдати шкоди їхнім майновим інтересам, включаючи ризики, пов'язані з переказом платежів в іноземній валюті.

Другий варіант — це комплексне страхування політичних ризиків (Political Violence Insurance). Це страховий договір, який покриває збитки, завдані майну страхувальника через такі ризики, як тероризм, саботаж, громадянські заворушення, страйки, повстання, революція, бунт, заколот, переворот, війна або громадянська війна. Укласти договір страхування політичних ризиків з таким покриттям в Україні можливо за участі зарубіжних страхових компаній і перестраховиків. Вартість такого покриття може вимірюватися сотнями тисяч і мільйонами гривень. Проте, воно може бути виправданим, якщо існує ризик повного знищення.

Кредитне страхування: захист кредиторів від ризику неплатоспроможності позичальників. Це дозволяє кредиторам надавати фінансування позичальникам в умовах високого ризику, не беручи на себе весь ризик. Страховик гарантує виплату кредиторам частини суми кредиту у разі невиконання зобов'язань.

Інвестиційні гарантії: механізм, в якому, якщо отримувач інвестицій не виконує передбачені договором зобов'язання, їх згідно інвестиційної гарантії виконує іноземний банк або держава, яка стала інвестиційним гарантом.

Ці механізми відіграють фундаментальну роль у залученні інвестицій в Україну, сприяючи економічному відновленню, створенню робочих місць, відновленню основних послуг та підвищенню рівня життя громадян, що, у свою чергу, зміцнює стабільність у країні та надає можливості для економічного зростання і соціального прогресу. Україна, зокрема, могла б отримати вигоду від впровадження такої схеми. Вона могла б забезпечити вкрай необхідну мережу фінансової безпеки для її громадян і бізнесу, потенційно сприяючи відновленню країни та підвищенню її стійкості в умовах конфлікту, що триває. Вивчаючи ізраїльську модель, Україна може зробити значний крок до забезпечення кращого захисту своїх громадян та економіки від фінансових наслідків терористичних актів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Говорушко Т.А. Страхові послуги. 2011. С. 856–859.
2. OECD (2020). ISRAEL — TERRORISM RISK INSURANCE PROGRAMME. URL: <https://www.oecd.org/daf/fin/insurance/Israel-Terrorism-Risk-Insurance.pdf> (дата звернення 22.03.2024)
3. Загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України, зросла до майже \$155 млрд — оцінка KSE Institute станом на січень 2024 року // Kyiv School of Economics. URL: Загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України, зросла до майже \$155 млрд — оцінка KSE Institute станом на січень 2024 року — Kyiv School of Economics (дата звернення 22.03.2024)
4. Бібік Н. Стратегія економічного відновлення повинна будуватися на нових принципах та підходах [Електронний ресурс] // Економічна правда. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/9/697856/> (Дата звернення: 05.03.2024).
5. Страхування інвестицій від воєнних ризиків в Україні [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/strakhuvannya-investytsiy-vid-voennykh-ryzykiv-v-ukrayini> (Дата звернення: 05.03.2024).
6. Стегній О. Промисловість потребує стабільності [Електронний ресурс] // Економічна правда. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/11/7/706332/> (Дата звернення: 05.03.2024).
7. Поліпшення ризиків для іноземних інвесторів в Україні [Електронний ресурс] // Діловий юридичний форум. URL: <https://dlf.ua/ua/pom-yakshennya-rizikiv-dlya-inozemnih-investoriv-v-ukrayini/> (Дата звернення: 05.03.2024).
8. Willis Towers Watson. (2022). The Terrorism Pool Index: Review of terrorism insurance programs in selected countries.
9. Закон України «Про страхування» від 19.04.2024 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2023, № 12–13, ст. 28.

REFERENCES

1. Hovorushko, T.A. Insurance Services. 2011. pp. 856–859.
2. OECD (2020). ISRAEL — TERRORISM RISK INSURANCE PROGRAMME. URL: <https://www.oecd.org/daf/fin/insurance/Israel-Terrorism-Risk-Insurance.pdf> (accessed on 22.03.2024).
3. The total amount of damage to Ukraine's infrastructure has increased to nearly \$155 billion — KSE Institute estimate as of January 2024 // Kyiv School of Economics. URL: Загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України, зросла до майже \$155 млрд — оцінка KSE Institute станом на січень 2024 року — Kyiv School of Economics (accessed on 22.03.2024).
4. Bibik, N. The strategy for economic recovery must be based on new principles and approaches [Electronic resource] // Economic Truth. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/9/697856/> (accessed on 05.03.2024).
5. Insurance of investments from military risks in Ukraine [Electronic resource] // National Institute for Strategic Studies. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/strakhuvannya-investytsiy-vid-voyennykh-ryzykiv-v-ukrayini> (accessed on 05.03.2024).
6. Stehniy, O. Industry needs stability [Electronic resource] // Economic Truth. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/11/7/706332/> (accessed on 05.03.2024).
7. Improving risks for foreign investors in Ukraine [Electronic resource] // Business Law Forum. URL: <https://dlf.ua/ua/pom-yakshennya-rizykiv-dlya-inozemnih-investoriv-v-ukrayini/> (accessed on 05.03.2024).
8. Willis Towers Watson. (2022). The Terrorism Pool Index: Review of terrorism insurance programs in selected countries.
9. Law of Ukraine “On Insurance” dated 19.04.2024 // Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 2023, No. 12–13, Article 28.

Stetsenko Ie. V. INSURING ECONOMIC ACTIVITIES AGAINST THE RISKS OF TERRORISM ON THE EXAMPLE OF ISRAEL AND LESSONS FOR UKRAINE

Abstract. *This scientific article is dedicated to analyzing the terrorism risk insurance system in Israel and the possibility of adapting this experience for Ukraine. The author conducts a comprehensive study of the Israeli terrorism risk insurance system, considering its historical development, contemporary challenges, and mechanisms for effective response. The features of the system's creation, its evolution in response to changing conditions, and its reaction to current threats are examined. The Israeli experience in terrorism risk insurance is unique due to the specific historical and geopolitical context in which the country operates.*

The author draws conclusions about the lessons that may be useful for Ukraine and other countries facing similar challenges. In particular, the possible ways of adapting Israeli practices to Ukrainian realities are considered, with the aim of providing effective insurance coverage to protect economic activities from terrorism risks. Given the increasing frequency and severity of terrorist acts worldwide, as well as their impact on economic stability, terrorism risk insurance is becoming increasingly relevant.

Terrorism risk insurance is an essential component of the overall national security system, as it helps reduce financial losses and ensure stability in uncertain conditions. The Israeli approach, which includes mandatory insurance and government support, demonstrates effectiveness in ensuring financial stability and rapid recovery after terrorist attacks. Such measures could be beneficial for Ukraine, which faces similar threats and could help in building a resilient terrorism risk insurance system.

Overall, Israel's experience in terrorism risk insurance can serve as an important model for other countries, particularly for Ukraine. Government support, mandatory insurance, and effective risk-sharing mechanisms can provide the necessary protection for economic activities and contribute to stability in the face of terrorist threats.

Keywords: *Israel, conflict, risks, insurance, terrorism, Ukraine.*